

25.10.2011

Dnrot 3136/4/09, 3220/4/09, 3315/4/09 ja 907/4/10

Ratkaisija: Oikeusasiamies Petri Jääskeläinen

Esittelijä: Oikeusasiamiehensihteeri Anu Rita

VANGILLE SAAPUNEIDEN POSTILÄHETYSTEN PIDÄTTÄMISESSÄ VIRHEELLISYYKSIÄ

1

KANTELU

Kantelija arvosteli useissa kirjeissään vankilan menettelyä salata häneltä hänen eri viranomaisilta, ainakin käräjäoikeuksista sekä patentti- ja rekisterihallitukselta, tilaamissaan asiakirjoissa olevia muiden henkilöiden henkilötunnuksia. Kirjoituksissa oli kyse myös siitä, että kantelija ei saanut vankilassa haltuunsa mainittuja viranomaisilta tilaamiaan asiakirjoja ennen kuin hän oli osoittanut, että kutakin asiakirjatilausta koskeva lasku oli maksettu. Kantelijan mukaan hänen vankilillään oli tapahtuma-aikaan huomattavasti laskujen summia enemmän rahaa. Kantelija katsoo, että kumpikaan vankilan menettelytapa ei perustu lakiin.

Kantelija pyysi tutkimaan myös sitä, ettei vankilan hänelle osoittamissa viesteissä, jotka koskivat edellä mainittujen lähetysten haltuun saamisen edellytykseksi asetettua laskujen maksamista, ollut viestin lähettäjän nimeä tai muitakaan yhteystietoja.

Eräässä kirjoituksessaan kantelija vaati tutkimaan myös sitä, mielestään vankilan henkilökunnan huolimattomasta menettelyä, että henkilötunnukset, jotka häneltä haluttiin salata, oli hänen mukaansa mustattu niin huolimattomasti, että hän pystyi lukemaan osan henkilötunnuksista.

3

RATKAISU

3.1

Tapahtumia

Kantelija tilasi useista eri käräjäoikeuksista ulosottovalitukseen annettuja ratkaisuja, oman kertomansa mukaan oikeuskäytäntöön tutustuakseen.

Ennen kuin päätökset annettiin kantelijan haltuun vankila peitti kynällä mustaamalla päätöksissä esiintyneet asianosaisten henkilötunnukset. Lisäksi vankila ilmoitti kantelijalle, että hän saa tilaamansa päätökset haltuunsa sitä mukaa kuin toimittaa selvityksen siitä, että kutakin tilausta koskeva lasku on maksettu.

Kantelija tilasi patentti- ja rekisterihallituksesta kaupparekisteriotteen. Otteen mukana toimitettiin lasku. Vankila ilmoitti, ettei kantelija saa asiakirjaa haltuunsa ennen kuin hän on toimittanut osaston henkilökunnalle kuitenkin laskun maksusta.

Kantelijalle toimitetuissa hänen kanteluihin oheistamissaan viesteissä, joissa edellytettiin laskun maksamista, ei ollut viestin lähettäneen virkamiehen nimeä tai muitakaan yhteystietoja. Kanteluun oheistetut viestit ovat seuraavanlaisia:

"Maksettuanne ohessa olevan laskun ja toimitettuanne kuitin asiasta osaston henkilökunnalle, saatte haltuunne ko. asiakirjat / päätöksen."

Kantelija on liittännyt kirjoituksiinsa myös niissä tarkoittamiaan useita ulosottovalitusta koskevia käräjäoikeuden päätöksiä, yhden päätöksen yhteisomistussuhteen purkamista koskevassa asiassa ja yhden rikosasiassa annetun käräjäoikeuden tuomion sekä yhden kaupparekisteriotteen, joista kaikista on mustattu niissä esiintyviä henkilötunnuksia. Kantelija on liittännyt kirjoituksiinsa myös viranomais-ten hänelle asiakirjatilauksista osoittamia laskuja.

3.2

Oikeusohjeita

Vankeuslaki

1 luku 3 §

Vankeuden täytäntöönpanon sisällölle asetettavat vaatimukset

Vankeuden sisältönä on vapauden menetys tai sen rajoittaminen. Vankeuden täytäntöönpano ei saa aiheuttaa vangin oikeuksiin eikä olosuhteisiin muita rajoituksia kuin niitä, joista säädetään lailla tai jotka välttämättä seuraavat itse rangaistuksesta.

Vankeus on pantava täytäntöön siten, että täytäntöönpano on turvallista yhteiskunnalle, henkilökunnalle ja vangeille. Vankeuden täytäntöönpanosta vastaavien viranomaisten on huolehdittava siitä, ettei vankeuden aikana kukaan oikeudettomasti puutu vangin henkilökohtaiseen koskemattomuuteen. Vankilan olot on järjestettävä niin pitkälle kuin mahdollista vastaamaan yhteiskunnassa vallitsevia elinoloja.

Vangin mahdollisuuksia ylläpitää terveyttään ja toimintakykyään on tuettava. Vapaudenmenetyksestä aiheutuvia haittoja on pyrittävä ehkäisemään.

1 luku 6 §

Toimivaltuuksien käytön yleiset periaatteet

Rikosseuraamuslaitoksen virkamiehen on toimittava asiallisesti ja puolueettomasti sekä sovinnollisuutta edistäen.

Rikosseuraamuslaitoksen virkamiehen tulee ensisijaisesti neuvoin, kehotuksin ja käskyin ylläpitää vankilan järjestystä ja turvallisuutta.

Rikosseuraamuslaitoksen virkamiehen on suoritettava virkatehtävänsä puuttumatta enempää kenenkään oikeuksiin ja aiheuttamatta suurempaa haittaa kuin on välttämätöntä ja puolustettavaa tehtävän suorittamiseksi.

12 luku 5 §

Kirjeen tai postilähetyksen pidättäminen

Vangin lähettämä tai hänelle saapunut kirje, muu postilähetys tai viesti saadaan pidättää, jos pidättäminen on tarpeen rikoksen estämiseksi tai selvittämiseksi, vankilan järjestystä uhkaavan vaaran torjumiseksi taikka vangin tai muun henkilön turvallisuuden suojelemiseksi.

Kirjeen, muun postilähetyksen tai viestin pidättämisestä ja pidättämisen syystä on annettava viipymättä tieto vastaanottajalle tai lähettäjälle, jollei 1 momentissa mainitusta syystä muuta johdu. Kirje, muu postilähetys tai viesti, jota ei 1 momentissa tarkoitettu syystä toimiteta perille, on palautettava lähettäjälle tai annettava vangille hänen vapautuessaan.

Vangin lähettämä postiennakkotilaus tai muu luotolla tapahtuva tilaus voidaan pidättää, jos vangilla ei ole varoja tilauksen maksamiseen. Tilattu lähetys voidaan palauttaa lähettäjälle ilman vangin suostumusta.

12 luku 10 §

Tarkastamis- ja pidättämismenettely

Päätös kirjeen tai muun postilähetyksen tai viestin lukemisesta, jäljentämisestä ja pidättämisestä sekä puhelun kuuntelemisesta ja tallentamisesta on tehtävä kirjallisesti.

12 luku 11 §

Päätösvalta

Kirjeen ja muun postilähetyksen tarkastamisesta tämän luvun 1 §:n 1 momentin nojalla sekä tällaisen lähetyksen avaamisesta ja sen sisällön tarkastamisesta 1 §:n 2 momentin ja 4 §:n 2 momentin nojalla päättää rikosseuraamusalueen työjärjestyksessä määrätty ohjaus- tai valvontatehtävissä toimiva virkamies.

Kirjeen, muun postilähetyksen tai viestin lukemisesta 2 §:n 1 momentin, 8 §:n 1 momentin tai 9 §:n nojalla, 2 §:n 2 momentissa tarkoitettu jäljennöksen ottamisesta sekä lähetyksen tai viestin 5 §:ssä tarkoitettu pidättämisestä päättää turvallisuudesta vastaava virkamies tai hänen tällaisiin tehtäviin erikseen nimeämänsä valvonnan esimiestehtävissä toimiva virkamies. Viestin saa kuitenkin antaa luettavaksi myös sellaiselle Rikosseuraamuslaitoksen virkamiehelle, jolla henkilötietojen käsittelystä rangaistusten täytäntöönpanossa annetun lain mukaan on oikeus käsitellä turvallisuustietorekisterin tietoja. Puhelun kuuntelemisesta ja tallentamisesta päättää turvallisuudesta vastaava virkamies.

Luvan 9 §:ssä tarkoitettuun sähköiseen viestintään myöntää vankilan johtaja.

Valtioneuvoston vankeudesta antaman asetuksen 40 §:n 2 momentin mukaan kirjeen, muun postilähetyksen tai viestin pidättämistä koskevassa päätöksessä on mainittava pidättämisen syy.

Vankeuslain 20 luvun 9 §:n mukaan 12 luvun 5 §:ssä tarkoitettu kirjeen tai postilähetyksen pidättämisestä voidaan tehdä oikaisuvaatimus aluejohtajalle ja valitus hallinto-oikeuteen.

Saman luvun 16 §:n mukaan tarkemmat säännökset oikaisuvaatimuksen tekemisestä annetaan valtioneuvoston asetuksella.

Valtioneuvoston vankeudesta antaman asetuksen 64 §:n mukaan päätöksen tehnyt virkamies on velvollinen antamaan vangille oikaisuvaatimusosoituksen.

Oikaisuvaatimusosoituksessa on mainittava:

- 1) viranomaisen, joka ratkaisee oikaisuvaatimuksen;
- 2) viranomaisen, jolle oikaisuvaatimus on toimitettava; sekä
- 3) oikaisuvaatimusaika ja se, mistä se lasketaan.

Oikaisuvaatimusosoitus annetaan Rikosseuraamusviraston vahvistamalla lomakkeella. Päätös oikaisuvaatimusosoituksineen annetaan vangille tiedoksi todisteellisesti.

3.3

Henkilötunnusten peittäminen

3.3.1

Selvitys ja lausunto

Vankilan selvityksen mukaan oli syytä harkita, että kantelijan tilaamat lähetykset pidätettäisiin rikollisen toiminnan estämiseksi. Vankilan tiedossa oli, että poliisi epäili kantelijan vankeusaikanaan syyllistyneen törkeään petokseen ja väärennykseen, joihin liittyi tuomioistuimen ja ulosottoviranomaisten erehdyttäminen toisena henkilönä allekirjoitettua valtakirjaa käyttäen. Poliisi epäili kantelijaa muistakin väärennettyjen asiakirjojen avulla nostetuista oikeusprosesseista. Lisäksi kantelijan tiedettiin yrittäneen järjestelmällisesti hankkia eri viranomaisilta rikosseuraamusalalla työskentelevien henkilöiden palkka- ja osoitetietoja, minkä myös epäiltiin liittyvän yritykseen jatkaa rikollista toimintaa.

Vankilan mukaan kantelijan tilaamiin asiakirjoihin sisältyvät henkilötunnukset olivat kantelijalle ikään kuin rikosentekovälineitä. Vankila päätti kuitenkin asiakirjojen pidättämisen sijasta kantelijan kanssa keskusteltuaan toimia kantelijan kannalta lievimmällä tavalla eli antaa hänelle asiakirjat haltuun, mutta siten, että ulkopuolisten henkilöiden henkilötunnukset oli poistettu asiakirjoista.

Rikosseuraamusviraston lausunnon mukaan vankeuslaki tai muu lainsäädäntö ei mahdollista vangille saapuneiden kirjeiden sensurointia, vaikka vankilan pyrkimys estää toimenpiteellään rikosten tekeminen on ymmärrettävä.

3.3.2

Kannanotto

Mielestäni vankilan menettelyä on arvioitava vankeuslain 12 luvun 5 §:n kirjeen tai postilähetyksen pidättämistä koskevan säännöksen perusteella. Säännös ei erikseen mainitse, että pidättämisen kohteena voi olla vain osa kirjeestä tai lähetyksestä. Pidän silti selvänä, että kirjeen tai postilähetyksen pidättäminen voi kohdistua paitsi kirjeeseen tai lähetykseen kokonaisuudessaan myös vain niiden siihen osaan, joka sisältää ja muodostaa laissa mainitun perusteen pidättämiselle. Perusoikeusrajoituksen sisältäviä säännöksiä tulee tulkita perusoikeusmyönteisesti ja siten, että rajoitus jää mahdollisimman pieneksi. Kirjeen pidättäminen voi rajoittaa muun muassa perustuslain 10 §:ssä taattua luottamuksellisen viestin suojaa ja 12 §:ssä taattua sananvapautta, sekä tässä tapauksessa asiakirjajulkisuutta, joka myös taataan perustuslain 12 §:ssä. Vangin oikeuksia ei muutoinkaan, vankeuslain mukaan, saa rajoittaa enempää kuin on välttämätöntä. Näin ollen pidättäminen voidaan ja se tulisikin rajoittaa vain siihen osaan kirjettä tai postilähetystä, joka on pidättämisen perusteena, jos tämän osan erottaminen kirjeestä tai lähetyksestä on käytännössä mahdollista.

Ottaen huomioon kantelijan aiemmasta epäilystä rikollisesta toiminnasta vankilan selvityksessä esitetyt tiedot vankila ei mielestäni ole ylittänyt sillä asiassa olevaa harkintavaltaa, kun se on päättänyt, että asiakirjoihin sisältyvät henkilötunnukset on vankilassa voitu jättää antamatta kantelijan haltuun. Tämä on voitu perustaa vankeuslain 12 luvun 5 §:n kirjeen pidättämistä koskevaan säännökseen. Korostan kuitenkin, että asiakirjat antaneiden viranomaisten julkisiksi arvioimien asiakirjojen osittain pidättäminen voi tulla kyseeseen vain erittäin poikkeuksellisesti ja vain hyvin painavin perustein.

Tapa, jolla kantelijaa estettiin saamasta tietoa henkilötunnuksista, on kuitenkin sikäli ongelmallinen, että tieto "tuhottiin" lopullisesti mustaamalla se niin, että se ei jatkossakaan ole kantelijan käytettävissä. Tältä osin voin yhtyä siihen Rikosseuraamusviraston lausumaan, ettei laki oikeuta sensuroimaan saapuneita kirjeitä. Pidättämisoikeus koskee vain vankeusaikaa eikä oikeuta menettelyä, jolla viesti tehdään lopullisesti lukukelvottomaksi. Lain mukaan pidätetty lähetys tulee joko palauttaa lähettäjälle tai antaa vangille hänen vapautuessaan. Lähettäjälle palauttaminen ei tässä tapauksessa olisi mielestäni ollut asianmukaista, koska kantelijan pyytämien jäljennösten valmistaminen on jo aiheuttanut hänelle maksuvelvollisuuden, joka ei poistune lähetys palauttamalla. Lisäksi palauttaminen olisi ollut perusteetonta ennen kaikkea sen vuoksi, että kantelijalle voitiin vankilankin mielestä antaa tietoon pääosa asiakirjojen sisällöstä. Kumpikaan lain toimintavaihtoehtoista ei siis oikeuta tuhoamaan viestiin sisältyviä tietoja. Lain tarkoitusta vastaava menettely olisi nähdäkseni ollut esimerkiksi se, että asiakirjoista olisi otettu kantelijalle jäljennökset siten, että pidätettäväksi aiotut tiedot olisi jäljennettäessä peitetty. Näin kantelijalle olisi hänen vapautuessaan voitu antaa alkuperäiset asiakirjat kokonaisuudessaan. Vaikka vankilan tarkoitus estää epäilemänsä rikollinen toiminta on ymmärrettävä, vankilan toimivalta ja vankeuslain tavoite estää rikosten tekeminen ei kuitenkaan ulotu rangaistuksen täytäntöönpanon jälkeiseen aikaan.

Vankila on lisäksi menetellyt virheellisesti siinä, että se ei ole tehnyt ja antanut kantelijalle oikeusvaatimusosoituksen sisältävää päätöstä pidättämisestä. Pidättämismenettelyyn liittyy olennaisena oikeusturvatakeena mahdollisuus saattaa ratkaisun oikeellisuus viime kädessä tuomioistuimen arvioitavaksi.

Vankilan menettelyn moitittavuutta arvioidessani olen ottanut huomioon, että menettelyn oikeudellinen luonne näyttää olleen epäselvä paitsi vankilalle myös Rikosseuraamusvirastolle.

Vankila esitti lisäksi, että asiassa tulisi ottaa huomioon myös se, että kantelijalle kertyisi laajamittainen rekisteri ihmisten henkilötunnuksista, ja mahdollisesti pyytää asiassa lausunto tietosuojavaltuutelta. Tältä osin totean, että henkilötietolaki ei sen 2 §:n 3 momentin mukaan koske henkilötietojen käsittelyä, jonka luonnollinen henkilö suorittaa yksinomaan henkilökohtaisiin tainiihin verrattaviin tavanomaisiin yksityisiin tarkoituksiinsa.

3.4

Laskun maksamisen edellyttäminen

3.4.1

Selvitys ja lausunto

Vankilan selvityksen mukaan kantelija on ilmoittanut aikovansa hoitaa asiakirjatilauksiinsa liittyneet laskut siten, että hän lähettää ne isänsä maksettavaksi. Vankila ilmoittaa edellyttäneensä, että kustakin maksusta toimitetaan kuitti nähtäväksi aina ennen ko. päätöksen haltuun saamista. Vankilan mukaan, mikäli näin ei toimittaisi, eikä kantelija maksaisi päätöksiä eikä hänellä olisi tarkoitustakaan maksaa, kyseessä olisi petos. Vankilan selvityksessä ei kiistetä kantelijan väitettä, että hänen vankitilillään oli kyseisinä ajankohtina riittävästi rahaa laskujen summiin nähden.

Vankila on liittänyt selvitykseensä myös kantelijalle menettelystä toimitetun johtajan ja apulaisjohtajan allekirjoittaman ilmoituksen (13.8.2009), joka tältä osin kuului seuraavasti:

"Koska kerroitte käytäntönänne olevan sen, että isänne maksaa hänelle postissa toimittamanne laskun puolestanne, toimitaan asiassa pidättämisen sijasta seuraavalla tavalla:

Saatte käräjäoikeuksista tilaamanne päätökset haltuunne sitä mukaa kuin toimitatte henkilökunnalle kopion isänne suorittamasta maksusta. Tällöin emme pidätä lähetystä emmekä palauta sitä lähettäjälle."

Rikosseuraamusviraston lausunnossa todetaan seuraavaa:

"Mainitulla vankeuslain säännöksellä [VL 12:5.3] on tarkoitus estää vankia saamasta haltuunsa tilausta, jota hänellä ei ole varaa maksaa. Vankilan menettelyllä pyritään samaan. Menettelyä ei sinänsä voine pitää ainakaan lain tarkoituksen vastaisena, vaikka se voidaan kyseenalaistaa, jos vangilla on rahaa tilausten maksamiseen ja tilauksia koskevat laskut maksetaan lähinnä käytännön syistä vankilan ulkopuolelta."

3.4.2

Kannanotto

Vankeuslain 12 luvun 5§:n 3 momentin mukaan vangin lähettämä postiennakkotilaus tai muu luotolla tapahtuva tilaus voidaan pidättää, jos vangilla ei ole varoja tilauksen maksamiseen. Lisäksi säädetään, että tilattu lähetys voidaan palauttaa lähettäjälle ilman vangin suostumusta.

Lain esitöissä (HE 263/2004, s.178) säännöstä on perusteltu seuraavasti: "Pykälän 3 momentissa olisi säännös postiennakkotilausten pidättämisestä ja palauttamisesta". Esitöistä ei siten käy ilmi, minkälaisissa tilanteissa säännös on tarkoitettu sovellettavaksi. Säännös on monella tavalla tulkinanvarainen.

Ensimmäisessä virkkeessä käytetään ilmaisua "vangin lähettämä ---tilaus" ja toisessa ilmaisua "tilattu lähetys". Jos lähdetään siitä, että ensimmäisen ja toisen virkkeen ilmaisut ovat tarkoituksellisesti erilaiset, ilmaisujen eroavuudella tulee myös olla jokin merkitys. Tällöin lainkohtaa voidaan tulkita seuraavasti. Ensimmäinen virke koskee tilauskuponkia tai muuta viestiä, jolla vanki on tekemässä tilausta, ja toinen virke tavaraa tai muuta lähetystä, joka vangin tilauksesta on saapunut (vankilaan tai postiin). Näin ollen lainkohdan ensimmäisen virkkeen mukaan tilausta voitaisiin olla lähettämättä vankilasta edelleen sen vastaanottajalle, jos vangilla ei olisi varoja tilauksen maksamiseen. Tätä tulkintaa, jonka mukaan ensimmäinen virke koskee tilauksen lähettämistä vankilasta, puoltaa sekin, että postiennakon kyseessä ollessa lähetystä ei saa lunastettua postin hallusta muutoin kuin maksamalla postiennakkomaksu. Näin ollen ainakaan saapuneen postiennakkolähetyksen pidättäminen ei käytännössä voi tulla kyseeseen eikä ensimmäisellä virkkeellä siten ole voitu tarkoittaa vankilaan jo saapunutta tilausta, vaan nimenomaan tilauskuponkia tai vastaavaa, joka on vasta lähdössä.

Laki jättää avoimeksi sen, milloin vangilla tulisi olla varat lähtemässä olevan tilauksen maksamiseen. Tuleeko tarkastella hetkeä, jolloin vangin tilauskuponkia tai vastaavaa muuta viestiä ollaan lähettämässä vankilasta. Tietääkseni lakia on joskus sovellettu näin. Toisaalta tämä ei ole mielekäästä, koska vangin rahatilanne voi muuttua maksuhetkeen mennessä. Varoja voi joko tulla lisää tai vanki on voinut käyttää olemassa olleet varat. Ylipäätään vangin vankilan tiedossa eli niin sanotulla vankitilillä olevien rahavarojen riittävyys arvioiminen ei useinkaan ole mielekäästä, koska vangilla voi olla muita, vankilan ulkopuolisia varoja, tai tarkoitus voi olla, että joku muu, esimerkiksi hänen omaisensa maksaa tilauksen hänen puolestaan.

Ensimmäinen virke varojen olemassa olosta on omiaan edellä selostetun ajankohtaa koskevan epäselvyyden lisäksi herättämään menettelyllisiä kysymyksiä, esimerkiksi vangin kuulemisesta ja asian muusta riittävästä selvittämisestä.

Jälkimmäinen virke koskee siis postitoimipaikkaan tai vankilaan jo saapunutta lähetystä. Laki jättää avoimeksi sen, millä edellytyksillä lähetys voidaan palauttaa. Myös tähän menettelyyn liittyy menettelytapakysymyksiä esimerkiksi asian riittävästä selvittämisestä ja vangin kuulemisesta.

Laki on epäselvä myös sen suhteen, mitä tarkoittaa "luotolla tapahtuva tilaus". Onko kyseessä tilaus, jossa tilatun hyödykkeen toimittava elinkeinonharjoittaja nimenomaisesti luottosopimuksella tai muulla tavoin myöntää luottoa tilatun hyödykkeen maksamiseen, vai onko tarkoitettu kaikkia sellaisia tilauksia, joissa maksu suoritetaan jälkikäteen. Yleensä postilähetyksestä, joka sisältää laskun tilauksen maksamista varten ja jollaiset kantelijan tapauksessa ovat olleet kyseessä, ei käytettäne ilmaisua "luotolla tapahtuva tilaus".

Säännöksen epäselvyydestä huolimatta on mielestäni kuitenkin selvää, että laki ei sisällä oikeutta lähetyksen haltuun antamisen edellytyksenä vaatia vankia osoittamaan, että lasku on maksettu. Se, että vangilla tulee olla varoja maksamiseen, tulipa niitä lain mukana olla tilausta lähetettäessä tai ehkä tätä myöhempänä ajankohtana, ei sisällä oikeutta vaatia maksun suorittamisen osoittamista.

Jos lakia kuitenkin tulkittaisiin siten, että vankila voisi pidättää saapuneen lähetyksen kunnes vanki on osoittanut maksaneensa lähetyksestä saamansa laskun, pitää ottaa huomioon, että pidättämisestä on lain mukaan annettava päätös ja tuohon päätökseen on annettava myös muutoksenhakuosoitus.

Kuten sanottua, lain esityöt eivät anna osviittaa lain soveltamiseen. Onko lainkohdalle sitten löydettävissä mitään mielekästä tulkintaa, kun sen ei voida katsoa haltuun antamisen edellytyksenä oikeuttavan vaatimaan vangilta selvitystä siitä, että lähetys on maksettu.

Tietääkseni vankiloissa havaitaan toisinaan, että vanki, joka jo tiedetään varattomaksi, tilaa jatkuvasti postitse suuria määriä tavaroita. Postiennakon kyseessä ollessa tästä aiheutuu tavarantoimittajalle kustannuksia ja mahdollisesti myös vankilalle turhaa vaivaa. Laskulla, sikäli kuin lainkohdan edes katsottaisiin soveltuvan, tai luottosopimuksella toimitettavan tavaran osalta vankilalla voi mainitussa tilanteessa olla perusteita epäillä, ettei vanki aiokaan maksaa tilaustaan. Esimerkiksi tällaisessa tilanteessa, jossa tiedetysti varaton vanki jatkaa tilausten tekemistä, saattaisi olla perusteltua, että vankila voi pidättää vangin tilauksen. Tällöin vangille tulee antaa lain edellyttämä päätös ja oikeasuvaamusosoitus.

Vankila on vedonnut siihen, että eräänä vankeuden täytäntöönpanon tavoitteena on estää rikosten tekeminen vankeusaikana. Tältäkin osin voidaan toimia vain vankeuslain erillisten toimivaltasäännösten puitteissa sekä ottaen huomioon suhteellisuusperiaate ja vaatimus toimenpiteiden välttämättömyydestä.

Myös tätä lainkohtaa sovellettaessa, kuten muussakin vankien kohtelussa, tulee ottaa huomioon, ettei vangin oikeuksiin saa puuttua enempää kuin on välttämätöntä ja että vankilan olot on järjestettävä niin pitkälle kuin mahdollista vastaamaan yhteiskunnassa vallitsevia elinoloja. Tähän nähden en pidä perusteltuna ainakaan sitä, että jokaisen vangin jokaisen tilauksen lähettämishetkellä hänen vankitilillään edellytetään olevan tilauksen verran varoja. Vangin tilannetta tulee niin tilauksen pidättämisen kuin lähetyksen palauttamisen osalta tarkastella kokonaisuutena ottaen huomioon suhteellisuusperiaate ja vaatimus toimenpiteiden välttämättömyydestä. Vankeuslain 12 luvun 5 §:n 3 momentissa mainitut toimenpiteet tulevat mielestäni kyseeseen lähinnä silloin, jos epäillään, että vanki toimii peitostarkoituksessa. Se, että vangilla ei ole vankitilillään varoja, ei välttämättä yksinään osoita tätä, vaan huomioon voitaneen ottaa myös esimerkiksi tilausten laajamittaisuus tai jo tiedossa olevat vangin maksuhäiriöt vastaavasta toiminnasta.

3.5

Tieto viestin lähettäjistä

Kantelukirjoituksiin on oheistettu vankilan virkamiesten kantelijalle lähettämiä viestejä, joiden osalta kantelija arvosteli sitä, ettei viestin lähettäjiä ilmoitettu.

Selvityksen mukaan vankilan johtaja on sittemmin ohjeistanut henkilökuntaa, että kaikkiin vangille lähetettäviin ohje- tms. lappuihin tulee laittaa nimi ja allekirjoitus. Selvityksestä käy ilmi myös, että nimettömissä ohjelapuissa mainittu käytäntö oli käyty läpi kantelijan ja vankilan johtajan välisessä keskustelussa, ja nimettömissä ohjelapuissa edellytetty toimintamalli oli siten kantelijalle jo tuttu.

Katson, kuten vankilan johtajakin, ettei allekirjoittamaton ohje ole asianmukainen. Kun vankilan johtaja on jo puuttunut asiaan, minulla ei ole aihetta toimenpiteisiin.

3.6

Muu kanteluissa mainittu menettely

Kantelijan kirjoitukset eivät muilta osin anna minulle aihetta toimenpiteisiin.

4

TOIMENPITEET

Saatan edellä kohdassa 3.3 ja 3.4 esittämäni käsitykset menettelyn virheellisyydestä vankilantietoon. Tässä tarkoituksessa lähetän vankilan johtajalle jäljennöksen tästä päätöksestäni.

Lähetän tämän päätökseni oikeusministeriön kriminaalipoliittiselle osastolle ja esitän ministeriön harkittavaksi, kuinka tässä päätöksessä vankeuslain 12 luvun 5 §:n soveltamisesta esittämäni näkemykset voitaisiin ottaa huomioon vireillä olevassa vankeuslainsäädännön tarkistustyössä.

Lähetän päätökseni tiedoksi myös Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikölle ja pyydän sitä saattamaan ratkaisun rikosseuraamusalueiden aluekeskusten ja vankiloiden tietoon.